

Overzicht cultuurhistorische onderzoeken 2020

Team Erfgoed gemeente Kampen

door Annemiek Jonker

In erfgoedstad Kampen is dit jaar een aantal cultuurhistorische onderzoeken en restauraties uitgevoerd. Vorig jaar werd het al aangekondigd, maar eind 2020 werd de cultuurhistorische verkenning en waardestelling van de wijk Brunnepe afgerond.

In 2020 deed het Oversticht onderzoek naar Industrieweg 6, ofwel de fabriekshal van N.V. Jansen en Tilanus. Dit rapport is onderdeel van een groter onderzoek naar het mobilisatiecomplex (MOB-complex), dat in 2021 wordt opgeleverd. Maar eerst vertelt Team Erfgoed over hun werkzaamheden.

Wat doet Team Erfgoed?

De kerntaken van Team Erfgoed zijn het verstrekken van advies en informatie en het verrichten van onderzoek. Het adviseren richt zich op monumenten, karakteristieke panden en panden in het beschermd stadsgezicht. Daarnaast wordt er ook aan projecten gewerkt, zoals: de kerkensvisie, de Omgevingswet, de Wederopbouwmonumenten, het beleid voor zonnepanelen, diverse inventarisaties, de Open Monumentendag en het Erfgoeddepot. Ook heeft Team Erfgoed ieder jaar een subsidiebedrag te vergeven aan eigenaren via de Subsidieregeling stedelijke vernieuwing. Het restaureren van gemeentelijke monumenten komt daarvoor in aanmerking, maar ook het restaureren van muurreclames, kleine elementen en het vernieuwen van rieten daken. Het bouwhistorisch onderzoek van panden is soms ook subsidiabel.

Eerst wordt ingegaan op twee onderzoeken waar de gemeente opdracht toe heeft gegeven, daarna volgen een aantal adviezen die Team Erfgoed in 2020 heeft gegeven, onder meer over de karakteristieke boerderij aan de Bergweg 28, het rijksmonument De Drie Valcken en met betrekking tot het beschermd stadsgezicht. Ze worden hieronder kort uitgelicht.

De Dorpsstraat in Brunnepe in 1937. Collectie SNS Historisch Centrum.

Cultuurhistorie van Brunnepe gewaardeerd

Eind 2019 is een concept van de cultuurhistorische verkenning en waardering van Brunnepe opgeleverd door het bureau Flexus in samenwerking met Noor Mens. De cultuurhistorische waarden zijn bekeken op gebiedsniveau, objectniveau en op het niveau van structuren. Het rapport telt vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 1 worden de achtergronden en de grondslagen van het cultuurhistorisch onderzoek kort uiteengezet, waarna in hoofdstuk 2 een algemene geschiedenis van Brunnepe is beschreven. Vervolgens zijn in hoofdstuk 3 de cultuurhistorisch-ruimtelijke waarden en aanbevelingen in algemene zin geformuleerd. Het daaropvolgende hoofdstuk 4 is specifiek gericht op de zes deelgebieden waaruit Brunnepe bestaat.

Per deelgebied is een cultuurhistorische en ruimtelijke analyse opgenomen waar de waardering en aanbevelingen op zijn gebaseerd. Elk gebied heeft een kaart met een samenvatting van de cultuurhistorische waarden. Op deze waardenkaarten zijn ook de beeldbepalende panden ingetekend die in hoofdstuk 5 zijn geselecteerd.

Dit rapport gebruikt de gemeente als basis voor het opstellen van een gebiedsvisie voor Brunnepe. In het kader van de Omgevingswet worden momenteel bestemmingsplannen geactualiseerd. Daarin krijgen de gebiedsbeschrijvingen en de lijst met waardevolle objecten in Brunnepe een plek.

Het oude Brunnepe in 1787. Detail van 'Plan der stad Campen zooals het gelegen was in het jaar 1787'. T.A. Hesselink. Collectie Stadsarchief Kampen, inventarisnummer K000812.

De fabriekshal van Jansen en Tilanus

Aan Brunnepe grenst het industrieterrein de Greente, waar de fabriekshal van N.V. Jansen en Tilanus al meer dan een halve eeuw staat. Het Oversticht heeft een waardestellend onderzoek uitgevoerd. Op basis van een aantal selectiecriteria heeft de fabriekshal een positieve monumentwaarde gekregen. Behoud van de hal is dus wenselijk.

De fabriekshal van het bedrijf werd in 1950 gebouwd en begeleid door de architect van het bedrijf: ingenieursbureau Beltman uit Enschede, in de persoon van J. Wolff, maar viel, naar de eis van Gedeputeerde Staten, onder verantwoordelijkheid van de gemeente. De opdracht voor de fabriekshal werd gegund aan het Kamper filiaal van de firma N.V. Schokbeton. De opbouw bestaat uit schokbetonelementen. Daarmee is het gebouw een belangrijke

De voormalige fabriekshal van de N.V. Jansen en Tilanus. Foto Annemiek Jonker 2020.

vertegenwoordiging van de modernistische systeembouw en architectuur tijdens de wederopbouwperiode. Het gebouw bezit bovendien enkele karakteristieke, strak vormgegeven architectonische elementen, passend bij de tijd waarin het werd gebouwd, zoals in de voorgevel de lange rij vensters met stalen roeden en uitkragende afdaken boven de twee ingangen, het reliëf in de betonelementen en het flauw hellende bitumen zadeldak. Ondanks de wijzigingen die zijn aangebracht, is het opvallende pand vrij gaaf bewaard gebleven. Het is beeldbepalend voor de Industrieweg. Als een van de laatste relictten van de N.V. Schokbeton binnen de gemeentegrenzen is het een zeldzaam gebouw.

De bedrijfshal werd begin jaren zeventig overgenomen door de heer Van der Kamp, die er een autogarage begon. Het exterieur van het bestaande gebouw bleef goed intact. Vooral intern werden wijzigingen aangebracht om te voldoen aan de nieuwe functie. Heden ten dage fungeert het pand nog steeds als garage, al heeft het inmiddels een andere eigenaar.

Textielabrikanten in (leger)ondergoed

N.V. Jansen en Tilanus was een textielabrikant die gespecialiseerd was in (leger)ondergoed. Het bedrijf kwam uit Vriezenveen en maakte hoogwaardig ondergoed waarmee ze enorm bekend werd. In Kampen opende de nieuwe fabriekshal zijn deuren

Fabriekscampus van de firma N.V. Schokbeton aan de IJssel in Kampen. 1949. Collectie SNS Historisch Centrum.

in 1950, juist toen er een kentering in de textielwereld plaatsvond. Lagelonenlanden vormden concurrentie voor de Nederlandse textielindustrie. Dat leidde in 1958 tot een ontslaggolf van vierhonderd medewerkers. De gestage neergang van de Nederlandse textielindustrie zette ook nadien door. Ondanks intensieve samenwerking met andere bedrijven sloot Jansen en Tilanus in 1981 de deuren. Het bedrijf vervulde in Kampen een belangrijke rol. Lange tijd was het een grote werkgever in Kampen. De hal aan de Industrieweg is het laatste gebouw van dit bedrijf dat nog bestaat.

Schokbeton

De firma Schokbeton was opgericht in 1932 door de heren Lieve en Leeuwrik in Zwijndrecht. Na de Tweede Wereldoorlog groeide de vraag naar snelle, goedkope manieren van bouwen zo snel dat de firma extra fabrieken liet bouwen. In 1946 werd een nieuwe fabriek geopend in Kampen. Die groeide uit tot een belangrijke en invloedrijke vestiging. In de fabriek werden prefab betonnen bouwdeelen geproduceerd volgens een specifieke methode; door middel van het schokken van de cementmassa op een zogenaamde schoktafel werd het beton verdicht. Hierdoor werd de uithardingstijd in mallen of bekistingen geminimaliseerd. Zo ontstond beton met

een sterkte die 1,5 maal hoger was dan die van normaal beton en konden er slankere elementen worden gebruikt. Naast op maat gemaakte betonproducten produceerde Schokbeton ook standaardproducten zoals wanden en vloeren. Ze werden onder meer toegepast in de Noordoostpolder, waar nog veel schuren van Schokbeton te vinden zijn. Het arbeidsintensieve proces van het schokken kon in de jaren tachtig economisch niet meer concurreren met nieuwe, snellere productietechnieken, waarbij het beton door toevoeging van chemische verharders kon worden verdicht. In de betonwereld ontstonden door fusies grote betonproducenten. Ook de firma Schokbeton is meerdere malen overgenomen. De vestiging in Kampen is in 1996 overgegaan in betonbedrijf Erica, de hoofdvestiging in Zeist ging in 2006 failliet.

Bergweg 28 te IJsselmuiden

De eigenaar van de karakteristieke woonboerderij aan de Bergweg 28 was van plan om de boerderij te slopen en te herbouwen. Omdat het om een karakteristieke boerderij gaat adviseerde Team Erfgoed om de bouwhistorie en bouwtechnische staat van de boerderij in kaart te brengen. In het rapport wordt het verhaal van het pand in een tijdlijn gezet, waarin de oorspronkelijke opzet en de latere wijzigingen tot uiting komen. Bergweg 28 was onderdeel van het grotere erf Groot Balland, samen met Bergweg 24, tot het in 1851 werd gesplitst. Dat is te zien op kadastrale kaarten. Uit onderzoek is gebleken dat de bouwgeschiedenis in ieder geval tot de vroege 19de eeuw teruggaat. De oudste delen dateren uit die tijd. Ze hebben echter geen architectuurhistorische en nauwelijks bouwhistorische waarde. Dat komt mede door de ingrijpende historiserende renovatie van 1976. Deze is sterk bepalend geweest voor het huidige beeld van zowel het interieur als het exterieur. Team Erfgoed ging na het lezen van het rapport akkoord met de sloop en herbouw van het pand. Het nieuwbouwplan was namelijk voldoende afgestemd op de oude situatie.

‘De Drie Valcken’

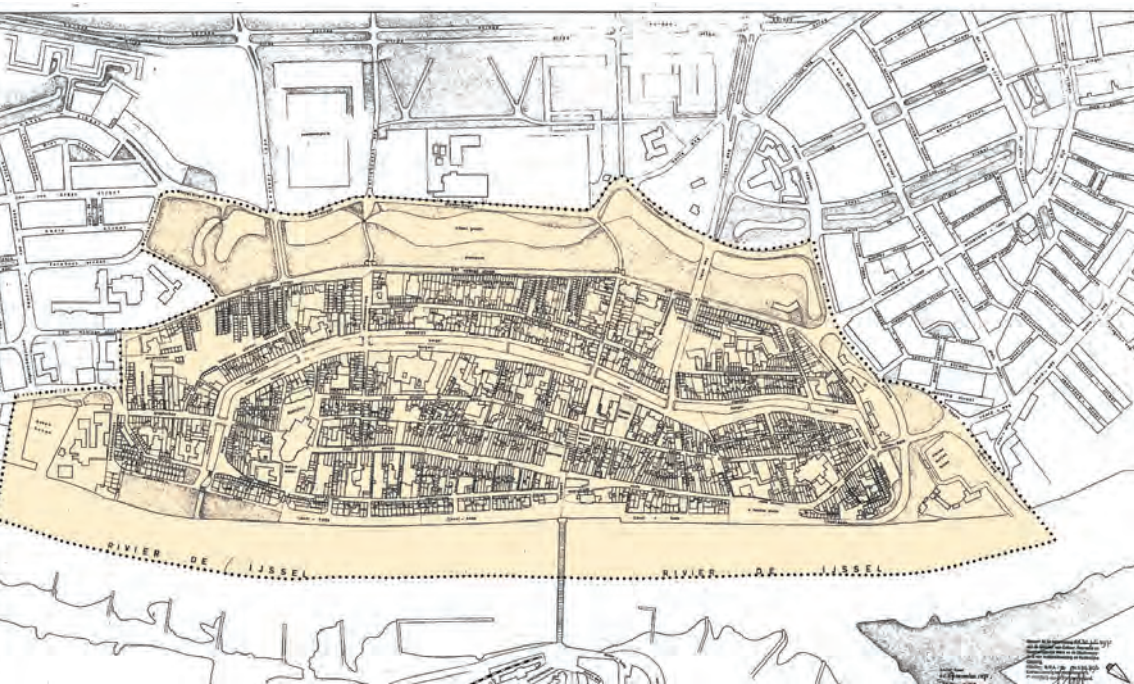
In de voormalige dierenpeciaalzaak Korteschiel aan de Voorstraat 116-118 worden appartementen gerealiseerd. Deze twee panden zijn aangemerkt als rijksmonument. Voor het intern verbouwen van een rijksmonument is een Omgevingsvergunning nodig, want het interieur én de structuur van het pand zijn beschermd. Team Erfgoed kende de bouwhistorie van dit pand niet, daarom is inzichtelijk gemaakt waar de monumentale waarden zich bevinden. De bouwhistorische verkenning richtte zich op Voorstraat 116,

Detail van het kadastraal minuutplan (1811-1832), IJsselmuiden, sectie B, blad 01. De onderzochte boerderij bevindt zich bij de pijl. Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, documentnummer MIN04058B0.

De voorgevel van Voorstraat 116. Juni 1960. Fotograaf G.Th. Delemarre. Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, documentnummer 060115.

Kaart vervaardigd bij de aanwijzing van Kampen als rijksbeschermd stadsgezicht. Bron: gemeente Kampen.

dat ook wel De Drie Valcken genoemd werd. Het schild vermeldt een vermoedelijke datering in de tweede helft van de 15de eeuw. De verkenning gaf meer inzicht in de monumentale waarden van de pand. Het bouwplan werd vergeleken met het rapport en er werd gekeken of de waarden niet werden geschaad. Het bouwplan liet de monumentale waarden in ere, daarom is een positief advies uitgegaan over deze interne verbouwing.

Beschermd stadsgezicht

Bouwplannen voor panden in het beschermd stadsgezicht worden ook bekeken door Team Erfgoed. Het beschermd stadsgezicht is een rijksmonument en omvat de hele binnenstad van Kampen. De bouwplannen die langskomen betreffen bijvoorbeeld het wijzigen van een gevel, plaatsen van een dakkapel of uitbouwen van een pand. We kijken of de wijziging past bij het pand (bouwtijd) en binnen de regels van het beschermd stadsgezicht. Ook hebben wij te maken met de regels vanuit de welstandsnota.